

KÜLÖNFÉLÉK.

A MISKOLCZI PALÆOLITH LELET ÖTLETEBŐL. I. Herman Ottó ismertette a miskolczi palæolith leletet, az Arch. Ért. XIII. köt. 7-dik lapján cursiv szedésben azt állítja: «*Annyi kétségtelen, hogy a palaeolith lelet alluvium alatt feküdt.*» Ez az állítás nem felel meg a ténynek, mert az anyag, melyben a kovatárgyak találtattak jelenkori (alluviális, recent) üledék, vagyis a tárgyak alluvialis rétegben találtattak. A fentebb idézett állítás pedig annál sajátságosabban hangzik, mert a 6. lapon * alatt maga bevallja, hogy Telegdi Roth Lajos kir. főgeologus látva az anyagot, melyben a tárgyak beágyazva voltak, azt *ó-alluviális* korúnak mondta, s ekkép korrigálta azt az előbbi állítását, a mikor még magát az anyagot nem látta, hogy a réteg *valószínűleg* diluviális.

De nem is lehet e réteg az alluviumnál idősebb, mert már maga a lelőhely helyzete is inkább ezt engedi következtetni. A 4. lapon közölt térkép arról tanuskodik, hogy a Bársony-féle ház közvetlenül a Szinva-patak partján, az az ártéren épült. A pont nincs a domboldalba, hanem vízjárta területen. Az pedig, hogy az e ponttól jóval tovább lemélyesztett furólyukban hasonló agyag felett kavics konstatáltatott, még nem bizonyít az agyag diluviális kora mellett; de még a mellett sem, hogy a furólyukban lévő kavics fiatalabb lenne, a Bársony-féle telken lévő sárga agyagnál, mert bátran lehet e két üledék egykorú is. Mert mindenki, ki a folyók mechanikai hatását megfigyelte, tudja, hogy a kavics a folyó medrében ülepedik le, míg a finomabb anyagú agyag az ártéren. S ha mindezekhez még hozzá veszem azt, hogy én is láttam azt a szivarládáskában volt agyagot, melyet Herman úr mint olyant hozott a m. kir. földtani intézetbe, hogy a Bársony-féle telekről való s ebben találták a kova-tárgyakat s én voltam az első, a ki ezt az agyagot alluviális korúnak mondtam, a mi Herman úrnak sehogy sem tetszett, de a mit T. Roth L. kir. főgeologus megerősített s csak később tette hozzá Herman úr ellenvetései után, hogy lehet régibb alluviális, — feljogosítva érzem magam a geologiai kort illetőleg a kétséget eloszlatni, s azt a sárga, ritkásan kvarczzsemekkel behintett agyagot, mely mint olyan lőn feltüntetve, hogy ilyenben találták a kova-tárgyakat, jelenkorúnak (alluviál, recent) állítani. A diluviális kornak (quaternair) úgy a lelőhely helyzete, térszíni fekvése, valamint az anyag petrográfiai jellege ellentmond.

Halaváts Gyula

kir. osztálygeologus.

II. Halaváts Gyula fölhasználta az orsz. régészeti és embertani társulat közgyűlésének alkalmát arra, hogy a miskolczi palæolith leletről írott dolgozatomat

úgy támadja meg, a mint ez a közgyűlés jegyzőkönyvében olvasható s a mint azt Halaváts úr a jegyzőkönyv számára külön megírta.

A kérdés immár az: föl voltam-e jogosítva arra az állításra, hogy a palæolith lelet az alluvium *alatt* feküdt? és mi indított arra az érezhető ingadozásra, hogy értekezésem további folyamán az *ó-alluviumot* is hozzam fel úgy azt is, hogy forrásom a réteget csak *valószínűleg diluviálisnak mondta — később?*

Meg volt bennem az az előrelátó tisztelet, hogy a miskolci palæolith leletre vonatkozó minden adatot a maga eredeti voltában megőrizsem s ez abba a kellemes helyzetbe juttat, hogy éppen a geológiai kérdést történelmi alapon, teljes hűséggel igtathassam ide.

Minthogy a lelet megítélésénél a geológiai situs főfontosságú volt, elővettem a m. k. földtani intézet térképeit s azt találtam, hogy azoknak sorozata *még nem jutott el a Szinva torkolatig*. Elővettem tehát a bécsi cs. k. földtani intézet térképét, hol a miskolci lelhely a *diluviumhoz* tartozónak van föltüntetve. Minthogy azonban e térkép inkább csak *átnézetes*, nekem pedig *speciális* adatokra volt szükségem, fölkeríttem dr. Saffarzik urat, hogy tájékoztatna, ha teheti és ő volt az, a ki tegdli Roth Lajos főgeológ úrhoz vezetett el, mint a ki Miskolcz területét egy vízvezetéki tervezet ötletéből részletesen fölvette.

Roth Lajos főgeológ úr, a kezeim között levő eredeti vázlat tanúsága szerint, jegyzetei alapján így adta meg nekem a rétegek egymásutánját:

1. «*Avas* neogén (fiatal harmadkori) szarmata rétegek, trachyttuffa.»

2. A völgyben: «Alluvium sík»; alatta: «**diluvium**»; ezalatt: «Szarmata réteg»; végre ez alatt: «Mediterran».

3. A velem volt dr. Pethő Gyula úr Roth nyomán még külön is bejegyezte a vázlatba «alluvium (tisza kavics)», «**diluvium**, agyag, kavics, lösz, homokos agyag».

Minthogy már most a kovaszakóczák tényleg abban az agyagban találtak, a mely **diluviálisnak**, kavicsosnak, löszösnek és homokosnak volt mondva s e jellemzés komoly tudóstól eredett, én ezen az alapon megrajzoltam az átmetszetet. De mielőtt, hogy beadtam volna az Arch. Ért. szerkesztőségébe, megmutattam tegdli Roth Lajos főgeológ úrnak, ki azt jónak találta, azonban hozzátette, hogy az agyagrétről mégis jó lesz azt írni, hogy annak *diluviális* volta «*nincs kizárva*», a mi természetesen nem oly határozott, mint az eredeti vázlaton a «*diluvium*» szó. Ez indított arra, hogy miskolci barátaimtól egy szivarskatulyányit kérjek abból az agyagból, a melyet azután ismét csak a földtani intézetbe vittem. És itt avatkozik belé Halaváts Gyula úr önkéntes véleményeinek elsőbbsége, minthogy t. i. véletlenül jelen volt. Legelőször is teljes határozottsággal azt mondta, hogy a szivarskatulyában levő agyag átmosott «komisz»* agyag, a melyen «semmi sincs»; és miután megtudta, hogy itt palæolith leletről is van szó, hozzátette, hogy abban sincsen semmi, mert ő a Bánásból ládaszámra küldte be a Nemzeti Múzeumnak a palæolith régiségeket «még szarvasszarvak is voltak köztök».** Evvel átmentünk tegdli Roth főgeológ

* Bocsánat a kitételért; de történeti irok. H. O.

** Ezt kénytelen vagyok elhinni, már csupa merő illemből is. H. O.

úrhoz, hol a geologus urak végre abban egyeztek meg, hogy a réteg, a melyben a kőszakóczák állítólag feküdtek, *az ó alluviumhoz tartozik*. Ezért tettem értekezésemben a diluvium után egy kérdőjelet. Én nem fektetem a súlyt arra a fokozatosságra, a mely a «*diluvium*» és «*ó-alluvium*» közti ingadozásban nyilatkozik meg, hanem arra, hogy Halaváts Gyula úr kénytelen lesz beismerni, hogy az *ó-alluvium* az újabb alluvium *alatt* fekszik s így — föltéve, hogy az agyag helyesen volt kiázva — azok a kovaszakóczák mégis csak az alluvium *alól* kerültek ki. Az én ingadozásom, mint látható, csak gyöngéd folytatása annak a rengésnek, a mely a nyert fölvilágosításokat jellemzi. Arra sem fektetek valami nagy súlyt, mert úgysí köztudomású, hogy a Somme völgyi, klasszikusan palaeolith leletek mind «*átmosott, homokos és kavicsos*» rétegből kerülnek fölszínre, a minthogy már a diluvium szóban is ki van fejezve a le- és átmosás fogalma. De már arra — még pedig egyenesen a tudomány érdekében — igen nagy súlyt fektetek, hogy a geologus urak egyenlítsék ki azt a nagy ellenmondást, mely a bécsi földtani térkép *diluviuma*, tegdi Roth főgeolog úr *diluvio-ó-alluviuma* és Halaváts úr azon állítása között van, hogy a «*diluvialis kornak* (quaternair) úgy a lelőhely helyzete, térszíni fekvése, valamint az anyag petrographiai jellege ellentmond».

Halaváts úr nagy komolysága, melylyel a geologiai kör tekintetében «a kétséget eloszlatja», nyomban komikus szint ölt magára, mihelyt tudjuk, hogy ítélete egy szivarskatulyányi oly agyagra van alapítva, melyet laikus emberek oly pinczéből szedtek ki, mely 1891 óta *használatban van* s a melynek talaját valószínűleg fölporondozták — talán nem egészen a petrographiai jelleg kidomborítására.

Nem is Halaváts úr állítása volt az, a mi nekem «nem tetszett», hanem az a végletek között való *ingadozás*, a melyet csak egy módon lehet jóvá tenni: a helyszínének alapos geologiai fölvételével, mely mindenképpen meg is van okolva és nem reám tartozik.

Herman Ottó.

A SZATMÁRI ÖTVÖS-CZÉH PECSÉTJE 1590-BŐL. A köralakú pecsét átmérője 26 mm. Körben futó két vonal között e nagy latin betűs legenda:

☿ ZAKMARI ☿ EOTVES ☿ MESTEREK ☿ CEE ☿ PECETI

A kerek mezőben szépen stilizált renaissance paizsban fedeles serleget látunk, melynek talpa hat karélyú, szára gombos, a cuppa alatt pedig, hegyes tuskék által koszorúzott pártával bíró kosárban végződik. A cuppa maga sima, úgyszintén a fedő is, melynek széle pecsétünkön föl van hajtva. A fedő tetejéből fogó gyanánt egy közös szárból háromágú liliom hajt ki, az egyik egyenesen fölfelé, a másik kettő pedig jobb s bal felé haladván. A serleget két oldalról egy-egy stilizált oroszlán tartja. A kitűnő heraldikai érzékkel alakított pecsét e két karcsú oroszlána egyenesen fölfelé állván, mellső karmaikkal a serleg szélét a fedőnél s alantabb a cuppát a kosárnál fogják, míg hátsó lábaikkal szabadon állnak a serleg talpa irányában. Nyitott szájukból kiöltött nyelvük látszik, farukaik hátra s fölfelé kunkorodva, szőrös gombban, bojtban, vég-

